

Original Article

From Shame to Aggression and Anger Rumination: The Mediating Role of Shame Aversion and Fear of Compassion in Individuals with Emotional Problems

Ensiye Borzooei Niat¹, PhD Candidate; Imanollah Bigdeli^{1*}, PhD; Ali Mashhadi¹, PhD

¹Department of Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

Article Information

Article History:

Received: January 06, 2025

Accepted: June 01, 2025

*Corresponding Author:

Imanollah Bigdeli, PhD;
Department of Psychology, Faculty of
Educational Sciences and Psychology,
Ferdowsi University of Mashhad,
Mashhad, Iran

Email: ibigdeli@um.ac.ir

Abstract

Introduction: This study aimed to examine the relationship among shame, aggression, and anger rumination in individuals with emotional problems, with a focus on the mediating roles of shame aversion and fear of compassion.

Methods: This study employed a descriptive-correlational design. The study population included undergraduate students at Ferdowsi University of Mashhad in 2023. The participants were selected using a sequential mixed-methods sampling approach (first stage: convenience sampling; second stage: purposive sampling). They completed the Multidimensional Inventory of Emotional Disorders, the Other-as-Shamer Scale-2, the Experience of Shame Scale, the Shame Aversion Reactions Inventory, the Buss-Perry Aggression Questionnaire, and the Anger Rumination Scale. Data from 235 individuals with emotional problems were analyzed using structural equation modeling and PLS software.

Results: Fear of compassion was significantly associated with aggression ($\beta=0.28$, $P<0.001$) and anger rumination ($\beta=0.34$, $P<0.001$). Shame aversion was significantly related to anger rumination ($\beta=0.25$, $P<0.001$) but not to aggression ($\beta=0.01$, $P=0.87$). In examining indirect relationships, fear of compassion significantly mediated the relationship between shame and both aggression ($\beta=0.10$, $P<0.01$) and anger rumination ($\beta=0.13$, $P<0.001$). Furthermore, shame aversion mediated only the relationship between shame and anger rumination, accounting for 20.2% of the total effect.

Conclusion: Shame aversion and fear of compassion play important mediating roles in the relationship between shame, aggression, and anger rumination in individuals with emotional problems, with fear of compassion being the stronger mediator. These findings might be valuable in designing interventions for individuals with emotional problems, particularly those experiencing shame-based anger and aggression.

Keywords: Shame; Compassion; Aggression; Rumination; Cognitive; Affective symptoms; Emotions

Please cite this article as:

Borzooei Niat E, Bigdeli I, Mashhadi A. From Shame to Aggression and Anger Rumination: The Mediating Role of Shame Aversion and Fear of Compassion in Individuals with Emotional Problems. *Sadra Med. Sci. J.* 2026; 14(2): 326-341. doi: 10.30476/smsj.2026.105433.1597.

مقاله پژوهشی

از شرم تا پرخاشگری و نشخوار خشم: نقش واسطه‌ای بی‌زاری از شرم و ترس از شفقت در افراد با مشکلات هیجانی

انسیه برزونی نیت^۱، ایمان‌الله بیگدلی^{۱*}، علی مشهدی^۱

^۱گروه روانشناسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

اطلاعات مقاله

تاریخچه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۱۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۱۱

*نویسنده مسئول:

ایمان‌الله بیگدلی،

گروه روانشناسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی،

دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

پست الکترونیکی: ibigdeli@um.ac.ir

چکیده

مقدمه: هدف این مطالعه، بررسی رابطه شرم با پرخاشگری و نشخوار خشم در افراد با مشکلات هیجانی با در نظرگیری نقش واسطه‌ای بی‌زاری از شرم و ترس از شفقت بود.

مواد و روش‌ها: طرح پژوهش، توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری شامل دانشجویان کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد در سال ۱۴۰۲ بود که به روش نمونه‌گیری ترکیبی متوالی (گام اول در دسترس و گام دوم هدفمند) انتخاب شدند و سیاهه ابعادی اختلالات هیجانی، مقیاس‌های دیگران شرمگین‌کننده-۲، تجربه شرم، ترس از شفقت، نشخوار خشم و پرسشنامه‌های واکنش‌های بی‌زاری از شرم و پرخاشگری باس-پری را تکمیل کردند. داده‌های ۲۳۵ فرد با مشکلات هیجانی، با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری و نرم‌افزار PLS تحلیل شد.

یافته‌ها: ارتباط معنادار ترس از شفقت با پرخاشگری ($\beta=0/28, P<0/001$) و نشخوار خشم ($P<0/001$)، $\beta=0/34$ تأیید شد. بی‌زاری از شرم با نشخوار خشم رابطه معناداری داشت ($\beta=0/25, P<0/001$)، اما رابطه آن با پرخاشگری تأیید نشد ($\beta=0/01, P=0/87$). در بررسی روابط غیرمستقیم، ترس از شفقت نقش واسطه‌ای معناداری در رابطه شرم با پرخاشگری ($\beta=0/10, P<0/01$) و نشخوار خشم ($\beta=0/13, P<0/001$) داشت. میانجی‌گری بی‌زاری از شرم تنها در ارتباط میان شرم و نشخوار خشم تأیید شد، به این صورت که ۲۰/۲٪ از اثر کلی شرم بر نشخوار خشم با میانجیگری بی‌زاری از شرم تبیین شد.

نتیجه‌گیری: بی‌زاری از شرم و ترس از شفقت، نقش واسطه‌ای مهمی در رابطه شرم با پرخاشگری و نشخوار خشم در افراد با مشکلات هیجانی دارند. در این میان، ترس از شفقت میانجی قوی‌تری است. این یافته‌ها می‌توانند در طراحی مداخلات مرتبط با افراد دچار مشکلات هیجانی، خشم و پرخاشگری شرم‌محور مفید باشند.

کلمات کلیدی: شرم؛ شفقت؛ پرخاشگری؛ نشخوار فکری؛ علائم عاطفی؛ هیجانات

لطفاً این مقاله را به این صورت استناد کنید:

برزونی نیت ا، بیگدلی ا، مشهدی ع. از شرم تا پرخاشگری و نشخوار خشم: نقش واسطه‌ای بی‌زاری از شرم و ترس از شفقت در افراد با مشکلات هیجانی. مجله علوم پزشکی صدرا. دوره ۱۴، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۵، ۳۲۶-۳۴۱.

هیجانی پیچیده‌ای شوند.

اغلب این‌طور به نظر می‌رسد که هیجانات، خودبه‌خود ایجاد می‌شوند و از بین می‌روند، درحالی‌که افراد می‌توانند بر روند تجارب هیجانی خود، به نحو مثبت یا منفی اثرگذار باشند (۸). افراد در تلاش برای اجتناب یا کاهش هیجان شرم، به دامنه گسترده‌ای از راهبردهای نظم‌جویی شرم روی می‌آورند که یکی از آن‌ها پرخاشگری است (۹). هیجان شرم، انگیزه محافظتی دارد و وقتی برانگیخته می‌شود، فرد تلاش می‌کند که از خود محافظت کند و این تلاش می‌تواند به پرخاشگری بیانجامد (۱۰). در مدل گستره شرم^۵، راهبردهای نظم‌جویی شرم به چهار دسته کلی اجتناب، کناره‌گیری، حمله به خود و حمله به دیگری تقسیم شده و طبق این تقسیم‌بندی، حمله به دیگری، برون‌سازی خشم، سرزنش و پرخاشگری به‌عنوان یکی از شیوه‌های ناسازگار نظم‌جویی شرم در نظر گرفته شده است (۱۱). این ارتباط در نظریه شرم-خشم^۶ نیز مورد تأکید قرار گرفته است (۱۲). شواهد تجربی زیادی از ارتباط شرم با پرخاشگری حمایت کرده‌اند. رابطه میان شرم با خصومت و آشفتگی روان‌شناختی (۱۳) و ارتباط شرم بیرونی با علائم برون‌سازی (خصومت و پرخاشگری) تأیید شده است (۱۴). در مجموع مبانی نظری و شواهد روان‌شناختی و فیزیولوژیکی گوناگونی از این موضوع حمایت می‌کنند که ابعاد درونی و بیرونی شرم با خشم و پرخاشگری ارتباط بسیار نزدیکی دارد (۱۵-۱۸). این واکنش‌ها می‌توانند در افراد مبتلا به مشکلات هیجانی، به‌طور معناداری شدت یابند و به شکل‌های مختلف از جمله خشونت کلامی یا فیزیکی بروز پیدا کنند. شواهد تجربی بسیاری به ارتباط شرم و پرخاشگری اشاره کرده‌اند که اغلب در بستر اختلالات روان‌شناختی همچون اختلالات اضطرابی و افسردگی خود را نشان می‌دهد (۱۳).

مطالعات مربوط به حوزه پرخاشگری اخیراً به بررسی نقش نشخوار؛ یعنی تمایل به در فکر فرورفتن درباره تجارب و احساسات منفی (۱۹) در رفتار پرخاشگرانه نیز پرداخته‌اند. اگرچه مفهوم نشخوار تمرکز بر دامنه گسترده‌ای از حالات خلقی منفی را شامل می‌شود، برخی پژوهشگران به‌طور خاص بر نشخوار خشم^۷؛ یعنی درگیری با افکار معطوف به احساسات در طول دوره خشم متمرکز شده‌اند. بنابراین نشخوار خشم که شامل زنده کردن خودبه‌خود لحظات خشم و درگیر شدن در

مشکلات هیجانی، شامل علائم اضطراب، افسردگی و طیف وسیعی از مشکلات مرتبط با نظم‌جویی هیجان، از جمله شایع‌ترین مسائل روان‌شناختی در سطح جهان محسوب می‌شوند. بارلو^۱ مشکلات هیجانی را به‌عنوان مسائلی مرتبط با واکنش‌پذیری منفی نسبت به هیجانات و احساسات ناتوانی در کنترل هیجانات تعریف می‌کند (۱). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که افراد مبتلا به اختلالات و مشکلات هیجانی معمولاً هیجان‌هایی منفی همچون اضطراب، ترس، یا شرم را تجربه می‌کنند و اغلب در نظم‌جویی این هیجانات با چالش مواجه می‌شوند (۲). در این میان، یکی از هیجان‌هایی که به‌طور خاص در ارتباط با طیفی از مشکلات هیجانی مورد توجه قرار گرفته، هیجان شرم است (۳)؛ هیجانی خودآگاه که با ادراک فرد درباره دوست‌داشتنی نبودن ویژگی‌های فردی یا بروز رفتارهایی نامناسب از نظر دیگران همراه است. افراد با مشکلات هیجانی، خاطرات اولیه زیادی با محتوای شرم دارند که این خاطرات بخشی از حافظه خودزندگی‌نامه‌ای آن‌ها را شکل داده و تبدیل به بخشی از هویت آن‌ها شده است. بنابراین این افراد معمولاً سطوح بالایی از شرم را تجربه می‌کنند (۴). اگرچه تجربه گذرای شرم اجتناب‌ناپذیر و عمدتاً سازگار است؛ اما هنگامی که این هیجان با احساسات مکرر و طاقت‌فرسای ناکافی بودن و بی‌ارزشی همراه است، می‌تواند بیمارگون شده و ارتباط گسترده و زیادی با کیفیت پایین زندگی و افزایش آسیب روانی داشته باشد (۵).

هیجان شرم بر اساس الگوی زیستی-روانی-اجتماعی^۲، دو مؤلفه دارد؛ شرم درونی^۳ که به احساسات و خودارزیابی‌های منفی فرد درباره خود اشاره دارد و شرم بیرونی^۴ که به افکار و احساسات فرد درباره اینکه از نگاه ارزیابی‌کننده و قضاوتی دیگران چطور به نظر می‌رسد، معطوف است (۶). اگرچه شرم بیرونی و درونی به‌عنوان ابعاد مجزای این هیجان مفهوم‌سازی شده‌اند، با یکدیگر ارتباط بسیار نزدیکی دارند، اما شامل حیطه‌های اساسی مشابهی شامل بی‌کفایتی/حقارت، طرد شدن، محرومیت و انتقاد هستند. هردو نوع شرم، در کارکرد اجتماعی و بهزیستی روانی اهمیت زیادی دارند (۷). این دو مؤلفه در تعامل با یکدیگر می‌توانند به‌طور خاص در افراد دچار مشکلات هیجانی منجر به پاسخ‌های رفتاری و

1. Barlow
2. Bio-psycho-social model
3. Internal shame
4. External shame

5. Shame compass
6. Shame-anger theory
7. Anger rumination

خیالات تلافی جویانه است، به عنوان سازه‌ای چندبعدی مفهوم‌سازی شده که شکل متفاوتی از تجربه خشم به شمار می‌رود (۲۰). با این حال مطالعات کمی ارتباط میان شرم را با نشخوار خشم به عنوان یکی از ابعاد تجربه خشم مورد نظر قرار داده‌اند. از آنجاکه نشخوار خشم مستلزم انجام اعمال پرخاشگرانه نیست و روی آوردن به آن در موقعیت‌های گوناگون ساده است، این احتمال وجود دارد که به عنوان یکی از شیوه‌های در دسترس و درون فردی پرخاشگری، جهت نظم‌جویی شرم به کار گرفته شود.

از دیگر فرضیات اثرگذار در ارتباط با شرم این است که این خود شرم نیست که با پیامدهای روان‌شناختی منفی ارتباط دارد، بلکه شیوه ادراک و مقابله افراد با این هیجان است که بهزیستی آن‌ها را مشخص می‌کند (۲۱). برای مثال افرادی که بیزاری از شرم^۸ را در سطوح بالایی تجربه می‌کنند، این هیجان را بسیار غیر قابل تحمل و دردناک می‌پندارند. بیزاری از شرم به ناخوشایند و غیر قابل تحمل پنداشتن شرم و تلاش برای اجتناب از این هیجان اشاره دارد. این ویژگی سبب افزایش تلاش برای اجتناب از شرم می‌شود و بنابراین پرخاشگری علیه خود یا دیگران را به عنوان شیوه‌ای برای مقابله با این هیجان به راه می‌اندازد. برخی مطالعات رابطه میان بیزاری از شرم با پرخاشگری و نشخوار خشم را آشکار کرده‌اند. برای مثال ارتباط مثبت بیزاری از شرم، فارغ از تجربه شرم، با نشخوار خشم، خودجرعی غیر خودکشانه و پرخاشگری ارتباطی، منفعلانه و کلامی تأیید شده است (۲۲). بیزاری از شرم به عنوان یکی از سازه‌های مرتبط با شرم^۹ در نظر گرفته شده است که با روی آوردن فرد به راهبردهای ناسازگاری همچون پرخاشگری برای نظم‌جویی این هیجان، ارتباط دارد (۹). با توجه به اینکه بیزاری از شرم می‌تواند انگیزه افراد برای روی آوردن به پرخاشگری را جهت نظم‌جویی کاهشی شرم تشدید کند (۲۲)، فرض پژوهش حاضر این است که این مؤلفه، در ارتباط میان شرم با نشخوار خشم و پرخاشگری در افراد دچار مشکلات هیجانی نقش واسطه‌ای دارد. اجتناب از شرم در افراد با مشکلات هیجانی وجود دارد (۲۳) و به طور کلی این افراد واکنش‌های منفی‌تری نسبت به هیجان‌های خود نشان می‌دهند، در پذیرش هیجان‌های خود بیشتر مشکل دارند و کمتر می‌توانند هیجان‌های منفی خود را تحمل کنند (۱).

افرادی که شرم بالایی دارند، ممکن است ابراز شفقت به خود و دریافت شفقت از دیگران را نیز دشوار یا

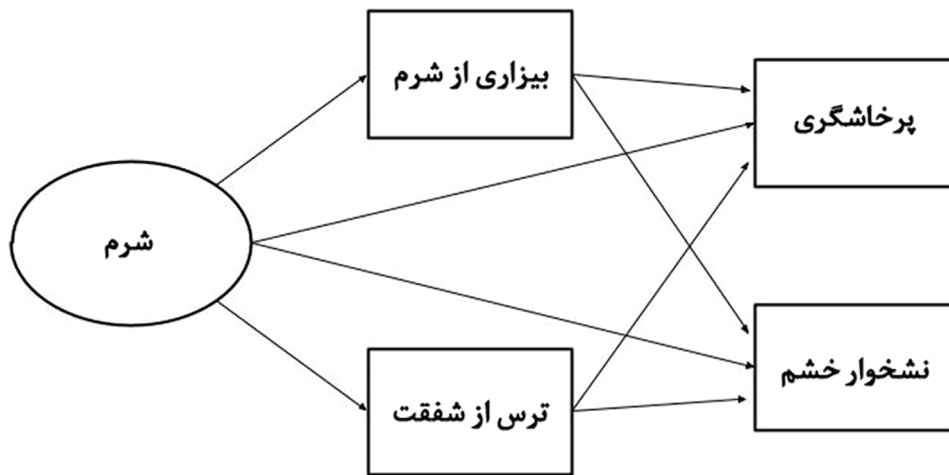
ناخوشایند بدانند (۲۴، ۲۵). مطالعات تأیید کرده‌اند که شفقت با شرم و خود انتقادی رابطه‌ای منفی دارد (۲۶). کار با مراجعان از طریق درمان مبتنی بر شفقت، این موضوع را آشکار کرده است که برخی افراد ممکن است ترس از شفقت^{۱۰}، یعنی بی‌میلی در ابراز مستقیم شفقت به خود، پذیرش آن از سوی دیگران یا ابراز شفقت به دیگران را تجربه کنند. مشاهدات بالینی و پیشینه پژوهشی مربوط به حوزه دل‌بستگی نیز گویای این است که افراد با خاطرات هیجانی مربوط به سوء استفاده، غفلت یا شرم، عموماً شفقت به خود و دریافت شفقت از دیگران را تهدیدکننده و ناخوشایند تلقی می‌کنند (۲۵). با توجه به کارکرد این مؤلفه در نظم‌جویی هیجان و خودتسکینی در طول تجربه آشفتگی، بی‌میلی یا ناتوانی در شفقت می‌تواند فرآیندی باشد که از طریق آن شرم به مشکلات مرتبط با خشم می‌انجامد. اگر فرد به دلیل شرم درونی‌شده نسبت به شفقت، ترس یا بی‌میلی داشته باشد، ممکن است نتواند هنگام تهدید خود و احساس ارزشمندی درونی‌اش، به خودتسکینی روی بیاورد و همین موضوع می‌تواند به خشم منجر شود (۲۷). در مطالعات همبستگی ارتباط منفی میان شفقت به خود و پرخاشگری (۲۸) و شواهد حاصل از کارآزمایی‌های بالینی تأیید شده است؛ درمان مبتنی بر شفقت می‌تواند به شکل معناداری با کاهش خشم و پرخاشگری همراه باشد (۲۹). از آنجاکه در پژوهش‌ها، به طور گسترده، ترس از شفقت در افراد با مشکلات هیجانی توأم است (۳۰) و اغلب افراد با مشکلات هیجانی در خودتسکینی و روی آوردن به شفقت به هنگام تجربه هیجانات دردناک دچار چالش هستند (۲۴)، می‌توان بی‌میلی یا ناتوانی در شفقت را تبیین‌کننده مسیر شرم-پرخاشگری در این افراد در نظر گرفت.

همان‌طور که پیش‌تر بحث شد، افراد با مشکلات هیجانی تمایل بیشتری به ناخوشایند پنداشتن هیجانات و پناه بردن به تلاش‌های اجتنابی جهت فاصله‌گیری از این هیجانات دارند. شرم نیز هیجان دردناکی است که می‌تواند این افراد را به استفاده از روش‌هایی ناسازگار برای نظم‌جویی این هیجان وادار کند و بهزیستی روانی آن‌ها را مختل نماید. از آنجاکه بیزاری از شرم و ترس از شفقت با هیجان شرم ارتباط نزدیکی دارند، بررسی این متغیرها می‌تواند درک جامع‌تری در خصوص چگونگی منجرشدن شرم به پرخاشگری و نشخوار خشم در افراد با مشکلات هیجانی ارائه دهد. روشن‌شدن این ارتباط می‌تواند

8. Shame aversion

9. Shame related construt

10. Fear of compassion

شکل ۱. مدل پیشنهادی مطالعه

سازه‌ای که بیشترین شاخص را دارد.

روش گردآوری داده‌ها

داده‌های موردنیاز از میان تمامی دانشجویان داوطلب به همکاری در پژوهش از طریق به‌اشتراک‌گذاری لینک فرم آنلاین که شامل سؤالات پرسش‌نامه‌ها و اطلاعات جمعیت‌شناختی بود، جمع‌آوری شد. ملاک‌های ورود و خروج پژوهش در توضیحات ابتدای فرم مطرح و جهت حفظ رازداری و جلب اعتماد و همکاری شرکت‌کنندگان، بر این نکته تأکید شد که پاسخ‌ها به‌صورت ناشناس در اختیار تیم پژوهش قرار می‌گیرند. روند گردآوری داده تا زمانی ادامه یافت که از میان تکمیل‌کنندگان پرسشنامه‌ها، ۲۳۵ نفر واجد ملاک ابتلا به مشکلات هیجانی باشند. جهت احراز این ملاک، از خط برش تعریف‌شده برای سیاهه چندبعدی اختلالات هیجانی^{۱۳} (MEDI) (۳۲) استفاده شد. بنابراین در نهایت داده‌های مرتبط با ۲۳۵ نفر از افرادی که بر اساس این خط برش، دچار مشکلات هیجانی بودند وارد فرآیند تحلیل شد. در بخش آمار توصیفی از شاخص‌های فراوانی، میانگین، و انحراف معیار و ضریب همبستگی پیرسون^{۱۴} و برای تحلیل فرضیه‌های پژوهش و ارزیابی مدل، از رویکرد مدل‌سازی معادلات ساختاری و استراتژی حداقل مربعات جزئی^{۱۵} و نرم افزار اسمارت پی‌ال‌اس^{۱۶} استفاده شد.

معیارهای ورود و خروج

ملاک ورود به پژوهش شامل تحصیل در مقطع کارشناسی و ملاک‌های خروج، شامل مصرف داروهای روان‌پزشکی، تحت روان‌درمانی بودن و وجود بیماری‌های پزشکی قابل توجه بود.

در طراحی مداخلات و برنامه‌های آموزشی مرتبط با مدیریت خشم و پرخاشگری و نیز افزایش درک ما از نمودها و تظاهرات شرم و مشکلات مرتبط با نظم‌جویی این هیجان در افراد دچار مشکلات هیجانی، مؤثر باشد. از این‌رو هدف مطالعه حاضر، سنجش روابط متغیرهای فوق در قالب مدل ساختاری بود؛ لذا برای بررسی روابط میانجی، ضمن مطالعه روابط مستقیم متغیرهای مذکور، نقش بیزاری از شرم و ترس از شفتت در ارتباط میان شرم با پرخاشگری و نشخوار خشم بررسی شد. (شکل ۱) مدل پیشنهادی مطالعه را نشان می‌دهد.

مواد و روش‌ها

طرح پژوهش مطالعه حاضر، توصیفی - همبستگی و از نوع مدل‌سازی معادلات ساختاری است.

جامعه آماری

جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد در سال ۱۴۰۲ بود.

حجم نمونه و روش نمونه‌گیری

حجم نمونه برابر با ۲۳۵ نفر برآورد شد که به روش نمونه‌گیری ترکیبی متوالی^{۱۱} (در گام اول در دسترس و در گام دوم هدفمند) در دسترس انتخاب شد. تعیین حجم نمونه، با استفاده از یکی از قواعد شناخته‌شده برای تعیین حداقل نمونه لازم در روش PLS که توسط بارکلی^{۱۲} (۳۱) مطرح شده است، صورت گرفت. بر این اساس، حداقل حجم نمونه لازم برای استفاده از روش PLS، برابر است با ۱۰ ضرب در تعداد شاخص‌های

13. Multidimensional emotional disorders inventory

14. Pearson correlation coefficient

15. Partial least squares

16. SmartPLS4 software

11. sequential mixed methods sampling

12. Barclay

سیاهه چندبعدی اختلالات هیجانی (MEDI): این سیاهه توسط روسلینی^{۱۷} و همکاران جهت سنجش اختلالات هیجانی تدوین شده است. این سیاهه ۴۹ ماده دارد و ۹ بُعد اختلالات هیجانی شامل خلق و خوی روان‌آزرده، خلق و خوی مثبت، افسردگی، برانگیختگی خودبه‌خودی، اضطراب جسمانی، اضطراب اجتماعی، شناخت‌های مزاحم، تجربه مجدد تروماتیک و اجتناب را مورد سنجش قرار می‌دهد. پاسخ‌دهنده میزان همخوانی ماده‌ها با علائم خود را بر اساس یک طیف لیکرتی ۹ درجه‌ای (از ۰ = مشخصه من نیست/ در مورد من صدق نمی‌کند تا ۸ = بسیار مشخصه من است/ کاملاً در مورد من صدق می‌کند) گزارش می‌دهد. ساختار عاملی، اعتبار و روایی همگرا/افتراقی این سیاهه بر ۷۸۰ فرد مبتلا به اختلالات هیجانی مورد تأیید قرار گرفته و پایایی ترکیبی آن در ۹ بُعد گوناگون از ۰/۶۳ تا ۰/۹۳ گزارش شده است. روایی همگرای این سیاهه برای ابعاد خلق و خوی روان‌آزرده، خلق و خوی مثبت، افسردگی، برانگیختگی خودبه‌خودی، اضطراب جسمانی، اضطراب اجتماعی، شناخت‌های مزاحم، تجربه مجدد تروماتیک و اجتناب، به ترتیب برابر با ۰/۷۹، ۰/۸۶، ۰/۹۱، ۰/۹۰، ۰/۴۲، ۰/۹۲، ۰/۹۰، ۰/۴۵ و ۰/۴۹ گزارش شده است (۳۲). آلفای کرونباخ^{۱۸} ۹ بُعد گوناگون این سیاهه در مطالعه حاضر از ۰/۷۲ تا ۰/۹۲ به دست آمده است.

مقیاس دیگران شرمگین‌کننده-۲ (OAS-2)^{۱۹}:

این مقیاس، فرم کوتاه شده OAS است که برای سنجش شرم بیرونی ایجاد شده است (۳۳). نسخه اصلی این مقیاس ۱۸ گویه دارد و نسخه کوتاه آن در ۸ گویه خلاصه شده است تا اجرای آن به‌خصوص در موقعیت‌های بالینی سریع‌تر و ساده‌تر باشد. این مقیاس بر اساس طیف لیکرتی^{۲۰} ۵ درجه‌ای (از ۰ = هرگز تا ۴ = تقریباً همیشه)، احساسات و تجارب شرم بیرونی را مورد سنجش قرار می‌دهد (برای مثال، «احساس می‌کنم دیگران به اندازه کافی مرا خوب نمی‌دانند»). آلفای کرونباخ این مقیاس مشابه با فرم بلند آن، برابر با ۰/۸۴ گزارش شده و روایی همزمان و واگرایی مطلوب و همبستگی بالا (۰/۹۱) با OAS دارد (۳۴). این مقیاس به زبان‌های گوناگونی ترجمه و اعتبارسنجی شده و آلفای کرونباخ آن در مطالعه ساجینو و کارلوچی^{۲۱}

برابر با ۰/۸۹ گزارش شده است (۳۵). پایایی درونی این مقیاس با روش آلفای کرونباخ در مطالعه حاضر برابر با ۰/۹۱ و روایی همگرای آن بر اساس شاخص میانگین واریانس استخراج‌شده (AVE)^{۲۲} برابر با ۰/۶۴ است. **مقیاس تجربه شرم (ESS)^{۲۳}:** این مقیاس ۲۷ ماده دارد و شرم درونی را در سه حوزه شرم شخصیتی (برای مثال، «آیا نسبت به آدمی که هستی، احساس شرم کرده‌ای؟»، شرم رفتاری (برای مثال، «آیا سعی کرده‌ای چیزهایی که از انجام دادن آن‌ها احساس شرم کرده‌ای را پنهان کنی یا مخفی نگه داری؟» و شرم بدن (برای مثال، «آیا نسبت به بدن یا بخشی از بدن خود احساس شرم کرده‌ای؟» می‌سنجد. هریک از گویه‌های این مقیاس فراوانی تجربه، فکر کردن یا اجتناب از هر یک از حوزه‌های شرم را در یک سال گذشته و بر اساس طیف لیکرتی ۴ درجه‌ای مورد ارزیابی قرار می‌دهد. پایایی درونی این مقیاس توسط اندروز و چیان^{۲۴} برابر با ۰/۹۲ و روایی همگرای آن برای سه زیرمقیاس شرم شخصیتی، شرم رفتاری و شرم بدن به ترتیب برابر با ۰/۹۱، ۰/۸۸، و ۰/۷۴ گزارش شده است. (۳۶). پایایی درونی این مقیاس در مطالعه ماتوس و پینتوگویا^{۲۵} برابر با ۰/۹۴ (۳۴) و در مطالعه حاضر برابر با ۰/۸۱ به دست آمد. روایی همگرای این مقیاس در مطالعه حاضر برابر با ۰/۴۲ است.

پرسشنامه واکنش‌های بیزاری از شرم (ShARQ)^{۲۶}: این پرسشنامه که توسط شنلیبر و برنام^{۲۷} ساخته شده است، شامل ۱۴ سؤال است (۷ سؤال با نمره‌گذاری معکوس) که بر اساس طیف ۷ درجه‌ای، میزان موافقت پاسخ‌دهنده با هر سؤال را مورد ارزیابی قرار می‌دهد (مثلاً؛ «دردناک‌ترین تجربه برای من زمانی است که متوجه نقایص خودم می‌شوم») (۳۷). همخوان با پژوهش‌های گذشته، پایایی درونی این پرسشنامه در مطالعه شنلیبر و بلتران^{۲۸} مطلوب بوده است (۰/۸۷ در یک گروه و ۰/۹۳ در گروه دیگر) (۲۲). روایی همگرای این پرسشنامه در مطالعه شنلیبر و برنام برابر با ۰/۵۷ گزارش شده (۹) و در سایر مطالعات گذشته نیز مورد تأیید قرار گرفته است (۳۷). آلفای کرونباخ این پرسشنامه در مطالعه حاضر برابر با ۰/۸۴ و روایی همگرای آن (AVE) برابر با ۰/۵۵ به دست آمده است.

22. Average Variance Extracted

23. Experience of Shame Scale

24. Andrews & Qian

25. Matos&Pinto-Gouveia

26. Shame-Aversive Reactions Questionnaire

27. Schoenleber & Berenbaum

28. Beltran

17. Rosellini

18. Cronbach's alpha

19. The Other As Shamer Scale

20. Likert scale

21. Saggino & Carlucci

مقیاس برابر با ۰/۹۱ و روایی همگرای آن از ۰/۴۳ تا ۰/۵۷ گزارش شده است (۲۰). نسخه فارسی این مقیاس توسط بشارت بر نمونه‌ای با حجم ۹۳۳ نفر هنجاریابی شده و ساختار چهار عاملی، روایی همگرا و افتراقی و پایایی بازآزمون آن تأیید شده است. آلفای کرونباخ این مقیاس برای زیرمقیاس‌های پس‌فکرهای خشم، افکار انتقام، درک علل و خاطرات خشم به ترتیب برابر با ۰/۸۹، ۰/۸۳، ۰/۸۷ و ۰/۸۷ گزارش شده است (۴۲). پایایی این مقیاس در مطالعه حاضر با استفاده از روش آلفای کرونباخ برابر با ۰/۹۱ بود.

ملاحظات اخلاقی

مقاله حاضر با کد اخلاق IR.UM.REC.1401.134 در دانشگاه فردوسی مشهد به ثبت رسیده است. جهت رعایت اخلاق، حضور در پژوهش، امری اختیاری در نظر گرفته شد. همچنین به شرکت‌کنندگان اطمینان داده شد که اطلاعات آن‌ها محرمانه باقی خواهد ماند و نتایج پژوهش به صورت کلی و بدون نام منتشر خواهند شد.

یافته‌ها

حجم نمونه این مطالعه شامل ۲۳۵ نفر با میانگین سن ۲۲/۴۶ و انحراف معیار ۳/۸۷ بود. نتایج بررسی توزیع فراوانی مشارکت‌کنندگان نشان داد که اغلب مشارکت‌کنندگان این پژوهش از نظر جنسیت زن (۸۵/۵ درصد)، از نظر تحصیلات کارشناسی (۸۰/۴ درصد) و مجرد (۸۴/۶ درصد) بودند (جدول ۱). بررسی آماره‌های توصیفی نشان داد که میانگین و انحراف استاندارد متغیر شرم ($28/99 \pm 10/08$)، ترس از شفت ($53/93 \pm 23/75$)، بی‌زاری از شرم ($45/65 \pm 9/99$)، پرخاشگری ($25/23 \pm 7/12$) و نشخوار مجازات ($41/11 \pm 9/568$) است. یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش در (جدول ۲) ارائه شده است. بخش اندازه‌گیری مدل با استفاده از سه معیار پایایی شاخص (بارهای عاملی، پایایی مرکب و آلفای کرونباخ)، روایی همگرا (جذر میانگین واریانس اشتراکی)، روایی واگرا (روایی یگانه - دوگانه)، مورد ارزیابی قرار گرفت. بررسی بارهای عاملی نشان داد که همه نشانگرهای مدل بار عاملی مثبت، معنادار ($T > 1/96$) و بیشتر از حد مطلوب ۰/۴ دارند. همان‌طور که (جدول ۳) نشان می‌دهد، مقادیر پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ برای تمامی سازه‌های مدل

مقیاس ترس از شفت (FOC): مقیاس ترس از شفت توسط گیلبرت و مک‌ایوان^{۲۹} معرفی شده و شامل ۳۸ سؤال در سه زیرمقیاس است: ترس از ابراز شفت به دیگران (۱۰ آیتم)، ترس از دریافت شفت از دیگران (۱۳ آیتم) و ترس از شفت به خود (۱۵ آیتم). شرکت‌کنندگان میزان موافقت یا مخالفت خود را با هر گویه بر اساس مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرتی از ۰ (کاملاً مخالفم) تا ۵ (کاملاً موافقم) مشخص می‌کنند. آلفای کرونباخ این مقیاس برای زیرمقیاس ترس از شفت به خود برابر با ۰/۹۲ و برای زیرمقیاس‌های ترس از دریافت شفت از دیگران و ترس از ابراز شفت به دیگران به ترتیب برابر با ۰/۸۷ و ۰/۷۸ گزارش شده است (۳۸). آلفای کرونباخ این مقیاس در مطالعه سجادیان و یونسی برابر با ۰/۹۲ گزارش شده است (۳۹). این شاخص در مطالعه حاضر برابر با ۰/۹۴ به دست آمد. روایی همگرای این مقیاس نیز در این مطالعه مطلوب بوده است ($AVE = 0/67$).

پرسشنامه پرخاشگری باس-پری (BPAQ):

این پرسشنامه ۲۹ ماده دارد که بر اساس یک مقیاس لیکرتی ۵ درجه‌ای (از ۱ = کاملاً نامرتب به من است تا ۵ = کاملاً مشخصه من است)، ابعاد چهارگانه پرخاشگری، یعنی پرخاشگری جسمانی (۹ ماده)، پرخاشگری کلامی (۵ ماده)، خشم (۷ ماده) و دشمنی (۸ ماده) را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. این پرسشنامه میزان کلی پرخاشگری را نیز نشان می‌دهد که بر اساس مجموع نمرات تمام سؤالات به دست می‌آید. همسانی درونی این پرسشنامه برابر با ۰/۸۹ و روایی آن برای ابعاد پرخاشگری جسمانی، پرخاشگری کلامی، خشم و دشمنی به ترتیب برابر با ۰/۸۰، ۰/۷۶، ۰/۷۲ و ۰/۷۲ گزارش شده است (۴۰). پایایی بازآزمون فرم ایرانی این پرسشنامه برابر با ۰/۷۸ گزارش شده و روایی همگرا و افتراقی آن تأیید شده است (۴۱). در مطالعه حاضر آلفای کرونباخ این پرسشنامه برابر با ۰/۸۴ و روایی همگرای آن بر اساس شاخص AVE برابر با ۰/۶۲ به دست آمد.

مقیاس نشخوار خشم (ARS):

مقیاس نشخوار خشم، مقیاسی خودگزارش‌دهی با ۱۹ ماده و ۴ خرده مقیاس است (خاطرات خشم، افکار انتقام، پس‌فکرهای خشم و درک علل) که بر اساس مقیاس لیکرتی ۴ درجه‌ای، تمایل به تمرکز فرد بر احساسات خشم را می‌سنجد (مثلاً «هر وقت خشم را تجربه می‌کنم، به فکر کردن درباره آن ادامه می‌دهم»). ضریب آلفای این

29. Fear of compassion scale

30. Gilbert & McEwan

31. Buss-Perry Aggression Questionnaire

32. Anger rumination scale

جدول ۱. اطلاعات جمعیت‌شناختی گروه نمونه

متغیر	طبقه	فراوانی	درصد
جنسیت	زن	۲۰۱	۸۵/۵
	مرد	۳۴	۱۴/۵
تحصیلات	کارشناسی	۱۸۹	۸۰/۴
	ارشد	۴۶	۱۹/۶
تأهل	مجرد	۱۹۹	۸۴/۶
	متأهل	۳۶	۱۵/۴

جدول ۲. آماره‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	حداقل نمره	حداکثر نمره	میانگین	خطای استاندارد	انحراف استاندارد
شرم	۸	۶۲	۲۸/۹۹	۰/۶۵۷	۱۰/۰۸
ترس از شفت	۱	۱۲۹	۵۳/۹۳	۱/۵۴	۲۳/۷۵
بیزاری از شرم	۲۲	۷۰	۴۵/۶۵	۰/۶۵۲	۹/۹۹
پرخاشگری	۱۲	۴۹	۲۵/۲۳	۰/۴۶۳	۷/۱۱۲
نشخوار خشم	۲۱	۷۲	۴۱/۱۱	۰/۶۲۴	۹/۵۶۸

جدول ۳. ضرایب پایایی و روایی همگرایی مدل اندازه‌گیری

متغیر	میانگین واریانس استخراج‌شده	پایایی مرکب	آلفای کرونباخ
شرم	۰/۷۸۳	۰/۹۲۱	۰/۹۰۶
شرم بیرونی	۰/۶۴۰	۰/۹۳۴	۰/۹۱۹
شرم درونی	۰/۴۳۴	۰/۸۵۸	۰/۸۱۰
ترس از شفت	۰/۶۷۹	۰/۹۵۰	۰/۹۴۵
بیزاری از شرم	۰/۵۵۷	۰/۸۷۵	۰/۸۴۸
پرخاشگری	۰/۶۲۵	۰/۸۷۴	۰/۸۴۵
نشخوار خشم	۰/۳۹۴	۰/۹۲۳	۰/۹۱۱

نسبت به سایر شاخص‌های قدیمی‌تر مانند بارهای عاملی متقاطع^{۳۳} و فورنل و لارکر^{۳۴}، شاخص دقیق‌تری است. همان‌طور که در (جدول ۴) گزارش شده است، مقادیر HTMT برای تمامی مدل‌های اندازه‌گیری، کمتر از مقدار ۰/۹۰ است که نشان‌دهنده روایی واگرایی مدل بر اساس معیار روایی یگانه دوگانه است.

به منظور ارزیابی بخش ساختاری مدل، شاخص‌های ضریب تعیین (R^2)، شاخص تغییرپذیری (Red)، شاخص Q^2 محاسبه شد. مقدار شاخص تغییرپذیری

بیشتر از (۰/۷) است که نشان‌دهنده پایایی شاخص مدل‌های اندازه‌گیری است. مقادیر جذر واریانس اشتراکی برای تمامی سازه‌های مدل بیشتر از مقدار مطلوب ۰/۵ به دست آمده است که نشان‌دهنده روایی همگرایی مدل‌های اندازه‌گیری است. مقادیر جذر واریانس اشتراکی سازه نشخوار خشم کمتر از مقدار ۰/۵ است؛ اما با توجه به اینکه بارهای عاملی در بازه مطلوب قرار دارند می‌توان روایی همگرایی آن را تأیید کرد. شاخص روایی یگانه - دوگانه، شاخص نسبتاً جدیدی برای احراز روایی واگرایی مدل‌های اندازه‌گیری است که

33. Cross-loadings

34. Fornell-Larcker

جدول ۴. ماتریس مقادیر روایی یگانه-دوگانه

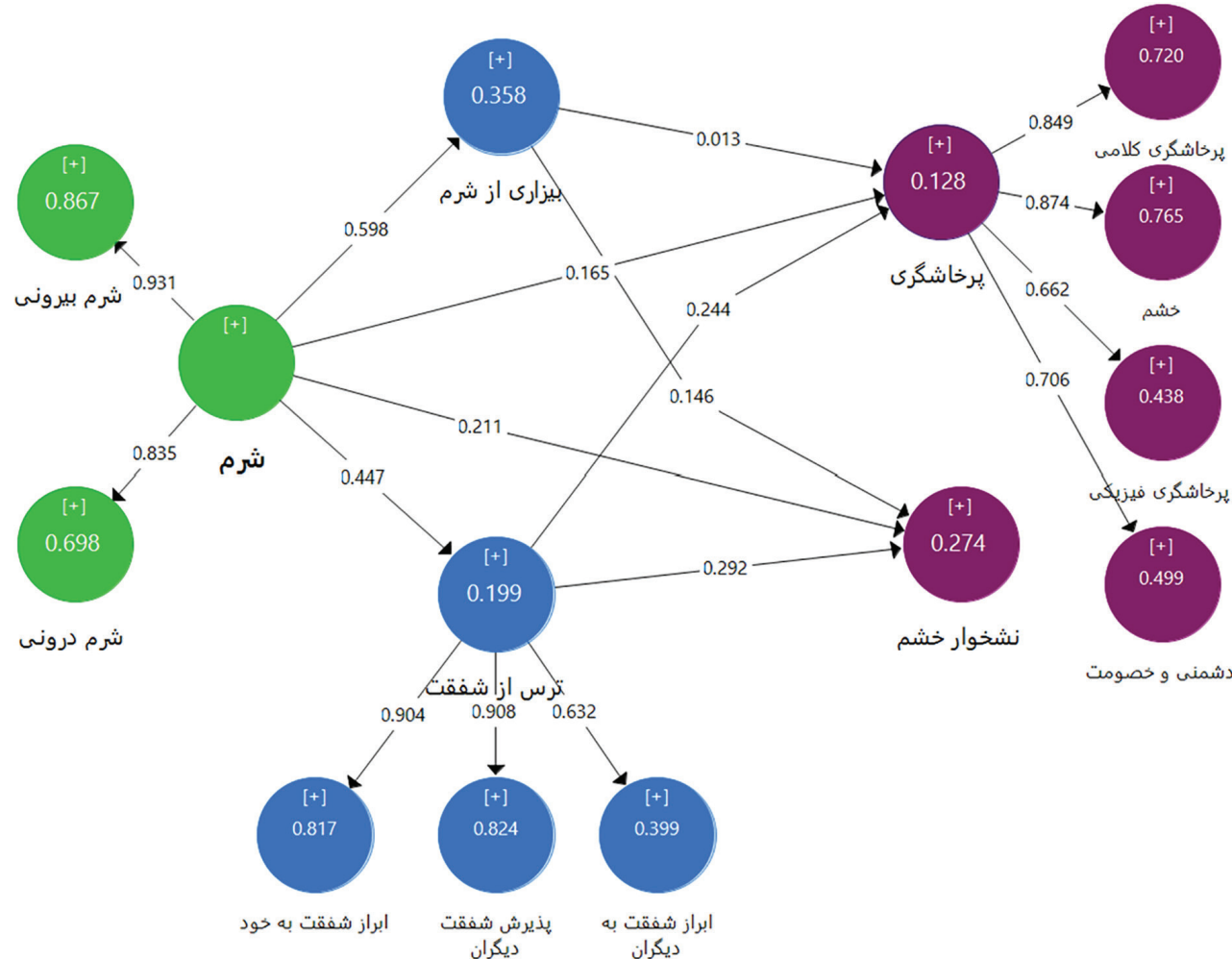
پرخاشگری کلامی	پرخاشگری فیزیکی	پرخاشگری	پذیرش شفقت دیگران	نشخوار خشم	شرم درونی	شرم بیرونی	شرم	دشمنی و خصومت	خشم	ترس از شفقت	بیزاری از شرم	ابراز شفقت به دیگران	ابراز شفقت به خود
												ابراز شفقت به خود	
												۰/۳۵۹	ابراز شفقت به دیگران
											۰/۲۹۱	۰/۳۵۴	بیزاری از شرم
										۰/۴۴۱	-	-	ترس از شفقت
									۰/۲۹۴	۰/۲۶۱	۰/۲۲۰	۰/۲۰۹	خشم
									۰/۶۹۹	۰/۴۱۲	۰/۴۵۶	۰/۴۳۴	دشمنی و خصومت
								۰/۴۶۹	۰/۲۸۸	۰/۴۸۰	۰/۶۵۹	۰/۲۴۷	شرم
							-	۰/۴۷۱	۰/۲۴۲	۰/۴۸۱	۰/۵۰۷	۰/۲۳۰	شرم بیرونی
					۰/۶۶۲	-	۰/۳۶۵	۰/۲۸۵	۰/۳۷۴	۰/۷۱۴	۰/۲۱۶	۰/۳۲۹	شرم درونی
				۰/۴۲۷	۰/۴۲۱	۰/۴۶۷	۰/۵۸۰	۰/۳۷۶	۰/۴۷۰	۰/۴۰۶	۰/۳۲۸	۰/۳۸۰	نشخوار خشم
			۰/۴۸۳	۰/۳۸۱	۰/۴۶۱	۰/۴۷۰	۰/۴۱۹	۰/۳۲۹	-	۰/۳۹۹	۰/۶۳۳	۰/۷۴۳	پذیرش شفقت دیگران
			۰/۴۱۷	۰/۴۴۲	۰/۲۹۷	۰/۳۴۴	۰/۳۵۷	-	-	۰/۳۹۳	۰/۳۴۲	۰/۲۹۵	پرخاشگری
		-	۰/۳۰۱	۰/۲۲۸	۰/۱۱۶	۰/۲۷۴	۰/۲۲۶	۰/۳۴۴	۰/۵۹۸	۰/۳۱۰	۰/۲۳۴	۰/۱۵۴	پرخاشگری فیزیکی
۰/۷۳۹	-	۰/۳۵۶	۰/۳۰۷	۰/۲۲۵	۰/۱۹۰	۰/۲۲۶	۰/۵۸۱	۰/۸۲۷	۰/۳۱۳	۰/۲۱۴	۰/۱۹۵	۰/۲۳۸	پرخاشگری کلامی

مدل هستند. مقدار شاخص Q^2 برای متغیرهای ترس از شفقت، بیزاری از شرم، پرخاشگری و نشخوار خشم به ترتیب برابر با ۰/۱۱۱، ۰/۰۶۲، ۰/۰۳۸ و ۰/۰۸۵ و مقدار شاخص R^2 برای متغیرهای ذکرشده به ترتیب برابر با ۰/۱۹۹، ۰/۵۵۷، ۰/۶۲۵ و ۰/۳۹۴ بود.

برازش کلی مدل با استفاده از سه معیار GOF^{35} ، جذر میانگین مربعات باقیمانده استاندارد و شاخص تتای ریشه میانگین مربعات احراز شد. معیار GOF یکی از معیارهای ارزیابی برازش کلی مدل است. مقدار GOF مدل ۰/۳۵۹ محاسبه شد که نشان‌دهنده برازش کلی قوی مدل بر اساس معیار $(GOF > 0/35)$ است.

35. Goodness of fit

برای سازه‌های ترس از شفقت، بیزاری از شرم و نشخوار خشم به ترتیب برابر با ۰/۱۳۵، ۰/۳۵۹ و ۰/۲۴۸ بود که همگی در بازه مطلوب ($Red > 0/95$) قرار دارند. شاخص تغییرپذیری برای سازه پرخاشگری برابر با ۰/۰۷ و کمتر از بازه مطلوب است، اما با توجه به اینکه معیار Q^2 برای تمامی سازه‌های درون‌زای مدل بسیار بیشتر از بازه حداقلی بود ($Q^2 > 0/02$)، مدل ساختاری قدرت پیش‌بینی بالایی در خصوص نشانگرهای سازه‌های درون‌زای مدل دارد. در واقع داده‌های تجربی به خوبی توسط مدل ساختاری بازسازی شده‌اند و بنابراین شاخص‌های محاسبه‌شده، تأییدکننده بخش ساختاری

جدول ۵. ضرایب مسیر مستقیم مدل

مسیر	ضریب مسیر	خطای استاندارد	آماره T	مقدار P
شرم ← بیزاری از شرم	۰/۵۹۹	۰/۰۳۷	۱۶/۰۷۷	۰/۰۰۰
شرم ← ترس از شفقت	۰/۴۴۶	۰/۰۵۴	۱۴/۵۲۰	۰/۰۰۰
شرم ← پرخاشگری	۰/۰۹۶	۰/۰۸۵	۱/۱۲۱	۰/۲۶۳
شرم ← نشخوار خشم	۰/۲۱۱	۰/۰۷۳	۲/۸۹۴	۰/۰۰۴
ترس از شفقت ← نشخوار خشم	۰/۳۴۵	۰/۰۶۱	۵/۶۷۴	۰/۰۰۰
ترس از شفقت ← پرخاشگری	۰/۲۸۷	۰/۰۶۵	۴/۳۹۱	۰/۰۰۰
بیزاری از شرم ← نشخوار خشم	۰/۲۵۳	۰/۰۶۳	۴/۰۴۶	۰/۰۰۰
بیزاری از شرم ← پرخاشگری	۰/۰۱۳	۰/۰۸۶	۰/۱۵۳	۰/۸۷۹

T: آماره t؛ P: آزمون معنی‌داری

جدول ۶. ضرایب مسیر غیر مستقیم مدل

مسیر	ضریب مسیر	خطای استاندارد	آماره T	مقدار P	شماره واریانس
شرم ← بیزاری از شرم ← پرخاشگری	۰/۰۰۸	۰/۰۵۶	۰/۱۴۰	۰/۸۸۸	-
شرم ← بیزاری از شرم ← نشخوار خشم	۰/۰۸۷	۰/۰۴۳	۲/۰۱۹	۰/۰۴۴	۰/۲۰۲
شرم ← ترس از شفقت ← پرخاشگری	۰/۱۰۹	۰/۰۳۶	۳/۰۵۲	۰/۰۰۲	۰/۳۸۶
شرم ← ترس از شفقت ← نشخوار خشم	۰/۱۳۰	۰/۰۳۴	۳/۸۱۱	۰/۰۰۰	۰/۳۰۳

T: آماره t؛ P: آزمون معنی‌داری

بحث

تهدید زندگی فرد را هشدار می‌دهد و خشونت نیز رفتاری دفاعی در برابر تهدید است؛ چه این تهدید به قلمروی جسمانی فرد مربوط باشد و چه نیازهای روانی اساسی او (۱۶). در تبیین این یافته‌ها می‌توان به دو موضوع اشاره کرد: نخست اینکه انواع پرخاشگری معطوف به دیگران، مستلزم انجام اعمال پرخاشگرانه واقعی است. بنابراین حتی اگر فرد شرم را تجربه کند، ممکن است عوامل دیگری وجود داشته باشند که درگیر شدن در اعمال پرخاشگرانه بین فردی را بازدارد یا تسهیل کنند. در مقابل، نشخوار خشم با سایر اشکال پرخاشگری تفاوت بارزی دارد. نشخوار خشم مستلزم اعمال پرخاشگرانه واقعی علیه دیگران نیست؛ بلکه فرآیند شناختی درون‌روانی است که به‌واسطه آن تمرکز افکار فرد بر خشم و انتقام از دیگری معطوف می‌شود (۲۲)؛ بنابراین فرد به دنبال تجربه شرم، با سهولت بیشتر و بازدارندگی کمتری می‌تواند به این راهبرد برای نظم‌جویی احساسات دردناک خود روی بیاورد. دوم، پایین بودن سطوح پرخاشگری در نمونه حاضر و محدودیت دامنه تغییرات این متغیر، ممکن است

هدف اصلی این پژوهش، بررسی مدل ساختاری ارتباط میان شرم، پرخاشگری، نشخوار خشم، ترس از شفقت و بیزاری از شرم در افراد دچار مشکلات هیجانی بود. این مطالعه، اولین پژوهشی است که نقش بیزاری از شرم و ترس از شفقت را در تبیین ارتباط میان شرم با پرخاشگری و نشخوار خشم در افراد با مشکلات هیجانی در نظر می‌گیرد. یافته‌ها نشان داد که شرم با نشخوار خشم رابطه مثبت معناداری دارد. مطالعات اندکی ارتباط میان این دو مؤلفه را بررسی کرده‌اند. یکی از مطالعات در این زمینه، ارتباط معنادار میان شرم عمومی و شرم موقعیت را با نشخوار خشم تأیید کرده است (۱۷). با این حال برخلاف برخی مطالعات پیشین (۱۵، ۱۷ و ۱۸)، ارتباط مستقیم شرم با پرخاشگری تأیید نشد. این در حالی است که نظریه شرم-خشم بیان می‌کند که شرم با خصومت و خشم شدید همراه است (۱۲). این ارتباط از دیدگاه تکاملی نیز قابل توجیه است: شرم به‌واسطه طرد اجتماعی قریب‌الوقوع،

توان آماری برای شناسایی رابطه احتمالی میان شرم و پرخاشگری را کاهش داده باشد. این احتمال وجود دارد که در سطوح بالای پرخاشگری، ارتباط میان شرم و پرخاشگری به نحو متفاوتی معنادار و مثبت باشد. به گونه‌ای مشابه با یافته‌های فوق، علیرغم اینکه که برخی مطالعات پیشین اشاره کرده‌اند بیزاری از شرم، پرخاشگری علیه خود یا دیگران را به عنوان راهبردی برای نظم‌جویی شرم به راه می‌اندازد (۱۵)، ارتباط بیزاری از شرم با پرخاشگری در مطالعه حاضر تأیید نشد. اما ارتباط این مؤلفه با نشخوار خشم تأیید شد و این یافته با مطالعه شنلیبر و بلتران^{۳۹} همخوان است که نشان داد، افراد هنگامی که تحمل شرم برایشان بسیار دشوار است، به فانتزی‌های پرخاشگرانه به عنوان راهبردی برای نظم‌جویی این هیجان متوسل می‌شوند (۲۲). تحلیل روابط میانجی نیز حاکی از آن بود که بیزاری از شرم، نقشی واسطه‌ای در ارتباط شرم با نشخوار خشم ایفا می‌کند، اما این نقش در مسیر شرم به پرخاشگری تأیید نشد. در تبیین این یافته‌ها می‌توان به نتایج مطالعه شنلیبر و بلتران اشاره کرد که نشان داد بیزاری از شرم با پرخاشگری ارتباط دارد اما این ارتباط تنها زمانی معنادار است که تمایل فرد برای نسبت دادن سرزنش یا علت موقعیت به بیرون، بالا باشد (منبع کنترل بیرونی). درواقع بیرونی کردن سرزنش، می‌تواند چگونگی ارتباط بیزاری از شرم با رفتارهای پرخاشگرانه را تعدیل کند (۲۲). بر این اساس می‌توان گفت نقش تعدیل‌کننده سایر متغیرها در این ارتباط اثرگذار است. ضمن اینکه همان‌طور که اشاره شد، روی آوردن به فانتزی‌های پرخاشگرانه به عنوان شیوه‌ای درون‌فردی و بدون نیاز به پرخاشگری واقعی، امری است که به نظر می‌رسد به دنبال تجربه بیزاری از شرم و به عنوان روشی برای کاهش شرم یا معطوف کردن آن به منابع بیرونی، با سهولت بیشتر و تبعات اجتماعی و بین فردی کمتری رخ می‌دهد. این امر به‌ویژه می‌تواند در نمونه مطالعه حاضر، یعنی افراد با سطوح پرخاشگری پایین بیشتر محتمل باشد. بنابراین دور از انتظار نیست که افراد علیرغم سطوح بالای بیزاری از شرم، به جای درگیری در اعمال پرخاشگرانه، برای تعدیل تجربه شرم خود به نشخوار خشم روی بیاورند. این موضوع با نظریه نظم‌جویی هیجان گراس^{۴۰} نیز همخوان است که تأکید می‌کند تلاش‌های افراد برای نظم‌جویی هیجان، وابسته به هزینه-فایده‌های رفتاری و تعامل پیچیده عوامل بافتاری و موقعیتی هستند (۸).

فرض دیگر مطالعه حاضر درخصوص ارتباط مثبت

میان شرم با بیزاری از شرم، همخوان با مطالعات پیشین (۹، ۲۲) تأیید شد. از آنجاکه شرم به درد هیجانی و تهدید هویت می‌انجامد، دور از انتظار نیست که افراد این هیجان را بسیار ناخوشایند بدانند. این امر می‌تواند ناشی از این باشد که افرادی که شرم را در سطوح بالاتری تجربه می‌کنند، احتمالاً آگاهی بیشتری درباره میزان دردناک بودن این هیجان دارند. بنابراین تحمل درد این هیجان برایشان دشوارتر است و بیزاری از شرم بیشتری دارند (۲۲). افراد با مشکلات هیجانی و سطوح بالای تجربه شرم، خاطرات اولیه زیادی با محتوای شرم دارند که این خاطرات تبدیل به بخشی از حافظه خودزندگی‌نامه‌ای و هویت آن‌ها شده است (۴). بنابراین این احتمال وجود دارد که تجربه شرم، با فراخوانی خاطرات تروماتیک مبتنی بر شرم، می‌تواند احساسات حقارت، بی‌ارزشی و دوست‌داشتنی بودن فرد را تشدید کند و بنابراین به بیزاری از شرم بیانجامد.

ارتباط شرم با ترس از شفقت در مطالعه حاضر، هم‌راستا با این ایده که افراد هنگام تجربه شرم، خودارزشمندی پایینی احساس می‌کنند و بنابراین ممکن است خود را شایسته خودتسکینی و شفقت ندانند، تأیید شد. این موضوع با مطالعه ماتوس و دوارته^{۴۱} همخوان است که نشان دادند میان خاطرات تروماتیک و خاطرات اصلی شرم با ترس از ابراز شفقت به خود و دیگران و دریافت شفقت از دیگران ارتباط مثبتی وجود دارد (۴). از آنجاکه شرم میل به اصلاح و جلوگیری از تجربه مجدد شرم را راه‌اندازی می‌کند. افراد به دنبال تجربه شرم عموماً به خودانتقادی روی می‌آورند تا به این طریق از اشتباهات آینده پیشگیری کنند. درواقع می‌تواند سبب مهربانی با خود و بنابراین تکرار اشتباهات در آینده و تجربه مجدد شرم شود. همچنین، شرم می‌تواند با طردکننده و قضاوت‌کننده پنداشتن دیگران، ظرفیت اعتماد را کاهش دهد (۲۷) و بنابراین از توانایی فرد برای دریافت شفقت از دیگران یا ابراز شفقت به آن‌ها بکاهد.

از دیگر یافته‌های این مطالعه ارتباط مثبت میان ترس از شفقت با نشخوار خشم و پرخاشگری بود. تا جایی که می‌دانیم، ارتباط ترس از شفقت با نشخوار خشم برای اولین بار در این مطالعه مورد بررسی قرار گرفته، اما ارتباط این مؤلفه با پرخاشگری، در برخی مطالعات پیشین بررسی و تأیید شده است (۲۷). مطالعه نوجوانان نشان داده است که درمان مبتنی بر شفقت به شکل معناداری سبب کاهش علائم پرخاشگری و خود آسیب‌رسانی در نوجوانان بزهکار می‌شود (۲۹) و

39. Schoenleber M, Berenbaum H.

40. Gross

41. Matos& Duarte

تعمیم‌پذیری نتایج را کاهش دهد، از محدودیت‌های این مطالعه بود. تکرار این پژوهش بر گروه‌های متفاوت، کنترل جنسیت یا مقایسه‌های جنسیتی می‌تواند نتایج روشن‌تری داشته باشد.

سطوح پرخاشگری در نمونه مطالعه حاضر به‌طور کلی پایین بود و این احتمال وجود دارد که این موضوع بر نتایج حاصل اثر گذاشته باشد.

در این پژوهش داده‌ها بر اساس پرسشنامه‌های خودسنجی به‌دست‌آمده که می‌تواند با سوگیری در پاسخدهی همراه باشد.

پیشنهادهای پژوهش

عوامل زیادی می‌توانند در ارتباط میان شرم با پرخاشگری و نشخوار خشم مورد توجه قرار گیرند؛ سبک دلبستگی، راهبردهای نظم‌جویی هیجان و ذهن‌آگاهی از جمله حوزه‌های مرتبط هستند. به نظر می‌رسد مطالعات بیشتری برای بررسی نقش تعدیل‌کننده سایر متغیرها در ارتباط میان بی‌زاری از شرم و پرخاشگری ضروری است.

مطالعات آینده بخصوص با در نظر گرفتن نقش جنسیت، می‌توانند اطلاعات ارزشمندی درخصوص الگوهای احتمالی وابسته به جنسیت در ارتباط میان شرم با پرخاشگری و متغیرهای واسطه‌ای ذکرشده، فراهم کنند.

تفاوت‌های جنسیتی در نمودهای خشم، در پیشینه پژوهشی بارز شده و بررسی این تفاوت‌ها می‌تواند درک ما را درباره تعامل این متغیرها افزایش دهد.

انجام این مطالعه بر افراد با سطوح بالای خشم و دچار پرخاشگری بالینی نیز می‌تواند در این زمینه روشن‌گر باشد.

از آنجاکه در سنجش‌های گذشته‌نگر و خوداظهاری وضعیت هیجانی فعلی فرد می‌تواند بر شیوه پاسخدهی او اثرگذار باشد، استفاده از روش‌های آزمایشگاهی و شیوه‌های القای هیجان ممکن است داده‌های معتبرتری در این زمینه حاصل سازد.

نتیجه‌گیری

این مطالعه، نقش بارز ترس از شفق و بی‌زاری از شرم را در ارتباط میان شرم با پیامدهایی منفی همچون پرخاشگری یا نشخوار خشم در افراد دچار مشکلات هیجانی نشان داد. به‌خصوص نقش ترس از شفق به‌عنوان میانجی قوی در این ارتباط و نیز نشخوار

شفقت به خود ارتباط منفی معناداری با پرخاشگری در نوجوانان دارد (۲۸). این موضوع می‌تواند ناشی از این باشد که ترس از شفق مانع از همدلی فرد با خود و دیگران می‌شود. این ترس می‌تواند توانایی تسکین هیجانی و تجربه ذهن‌آگاهانه و عینی موقعیت‌های آشفته‌کننده هیجانی را مختل سازد که هر دو برای مدیریت خشم ضروری هستند. افراد وقتی قادر نیستند آسفتگی خود را تسکین دهند و وضعیت ناراحت‌کننده را به شکلی عینی چارچوب‌بندی مجدد کنند، احتمالاً پاسخ پیش‌فرض آن‌ها، ناکامی فراگیر است. این حس درونی درماندگی می‌تواند به چیزی قوی‌تر مانند خشم یا پرخاشگری تبدیل شود یا در ترکیب با راهبردهای شناختی رایج اما غیر مفید همچون نشخوار فکری در مورد منبع خشم (۲۷) به نشخوار خشم بیانجامد.

روشن شدن نقش واسطه‌ای ترس از شفق در ارتباط میان شرم با پرخاشگری و نشخوار خشم در افراد با مشکلات هیجانی، از دیگر نتایج این پژوهش بود. این یافته با نتایج مطالعه وتسل^{۴۲} همخوان است که نشان داد توانایی ابراز شفقت به خود و دریافت شفقت از دیگران احتمال منجر شدن شرم به خشم را کاهش می‌دهد (۲۷). همچنین شفقت به خود به‌طور معناداری پرخاشگری ناشی از طرد اجتماعی را کاهش می‌دهد (۱۸). می‌توان گفت تجربه احساسات شرم، عدم ارزشمندی و حقارت سبب احساس تهدید نسبت به خود اجتماعی فرد شده که پیوسته سیستم تهدید را تحریک می‌کند (۲۴). از سوی دیگر ناتوانی در فعال کردن سیستم امنیت-تسکین^{۴۳} به‌واسطه شفقت که زیربنای توانایی ایجاد احساس پذیرش و امنیت در روابط اجتماعی و نیز نظم‌جویی مؤثر هیجان است، می‌تواند فرد را مستعد رفتارهای مرتبط با خشم سازد. درواقع ترس از شفقت فرد را در برابر تهدید ناشی از شرم آسیب‌پذیرتر می‌کند و به خطر افتادن خود را هشدار می‌دهد و این امر خودبخود سبب فعال شدن سیستم تهدید و ابراز خشم می‌شود (۲۷) و این خشم می‌تواند به طیفی از رفتارهای پرخاشگرانه و نشخوار خشم بیانجامد. ترس از شفقت در این مطالعه میانجی قوی در ارتباط میان شرم با پرخاشگری و نشخوار خشم بود و این موضوع می‌تواند رهنمودهای درمانی زیادی داشته باشد.

محدودیت‌های پژوهش

استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس، نمونه‌گیری از یک دانشگاه واحد و عدم توازن توزیع جنسیت در گروه نمونه که می‌تواند نتایج را با خطا مواجه کند و

42. Whetsel T.

43. Safeness-soothing system

هیجان برای افراد با مشکلات هیجانی که دچار خشم و پرخاشگری شرم‌محور هستند، اثربخش باشد.

تشکر و قدردانی

از تمامی شرکت‌کنندگان مطالعه که در انجام این پژوهش همکاری ارزشمندی داشتند، قدردانی می‌شود. مقاله حاضر برگرفته از رساله دکتری خانم انسیه برزوئی نیت، رشته روانشناسی دانشگاه فردوسی مشهد است.

تعارض منافع

هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

خشم به‌عنوان یکی از پیامدهای تجربه شرم بارز بود. این مطالعه یافته‌های ارزشمندی برای مداخلات درمانی دارد:

اول اینکه نیاز به بررسی و ارزیابی تجارب شرم در افراد دچار مشکلات هیجانی و مسائل مرتبط با خشم را روشن می‌سازد.

دوم، نشان می‌دهد که استفاده از درمان مبتنی بر شفقت و مداخلات مبتنی بر ذهن‌آگاهی برای افزایش توانایی شفقت‌ورزی نسبت به خود و دیگران، افزایش شرم-تاب‌آوری و کاهش بی‌زاری از شرم می‌تواند برای شکستن چرخه شرم-خشم در این گروه مفید باشد.

یافته‌های این مطالعه می‌تواند در تدوین و انطباق مداخلات درمانی و شیوه‌های آموزشی نظم‌جویی

منابع

1. Barlow DH. Disorders of emotion. In: The neurotic paradox, vol 2. London: Routledge; 2018. p. 201-6.
2. Barlow DH, Ellard KK, Sauer-Zavala S, Bullis JR, Carl JR. The origins of neuroticism. *Perspect Psychol Sci.* 2014;9(5):481-96.
3. Sekowski M, Gambin M, Cudo A, Wozniak-Prus M, Penner F, Fonagy P, et al. The relations between childhood maltreatment, shame, guilt, depression and suicidal ideation in inpatient adolescents. *J Affect Disord.* 2020;276:667-77.
4. Matos M, Duarte J, Pinto-Gouveia J. The origins of fears of compassion: shame and lack of safeness memories, fears of compassion and psychopathology. *J Psychol.* 2017;151(8):804-19.
5. Trindade IA, Ferreira C, Pinto-Gouveia J. Shame and emotion regulation in inflammatory bowel disease: effects on psychosocial functioning. *J Health Psychol.* 2020;25(4):511-21.
6. Ferreira C, Moura-Ramos M, Matos M, Galhardo A. A new measure to assess external and internal shame: development, factor structure and psychometric properties of the external and internal shame scale. *Curr Psychol.* 2022;41(4):1892-901.
7. Gilbert P. Body shame: a biopsychosocial conceptualisation and overview, with treatment implications. In: *Body shame.* London: Routledge; 2014. p. 3-54.
8. Gross JJ. Emotion regulation: current status and future prospects. *Psychol Inq.* 2015;26(1):1-26.
9. Schoenleber M, Berenbaum H. Shame regulation in personality pathology. *J Abnorm Psychol.* 2012;121(2):433-46.
10. de Hooze IE, Breugelmans SM, Wagemans FMA, Zeelenberg M. The social side of shame: approach versus withdrawal. *Cogn Emot.* 2018;32(8):1671-7.
11. Nathanson DL. Shame and pride: affect, sex, and the birth of the self. New York: WW Norton & Company; 1994.
12. Sinha M. Shame and psychotherapy: theory, method and practice. In: *The value of shame: exploring a health resource in cultural contexts.* Cham: Springer; 2017. p. 251-75.
13. Velotti P, Garofalo C, Bottazzi F, Caretti V. Faces of shame: implications for self-esteem, emotion regulation, aggression, and well-being. In: *Emotions and their influence on our personal, interpersonal and social experiences.* London: Routledge; 2018. p. 87-100.
14. Paulo M, Vagos P, Ribeiro Da Silva D, Rijo D. The role of shame and shame coping strategies on internalizing/externalizing symptoms: differences across gender in adolescents. *Eur J Dev Psychol.* 2020;17(4):578-97.
15. Cassiello-Robbins C, Wilner JG, Peters JR, Bentley KH, Sauer-Zavala S. Elucidating the relationships between shame, anger, and self-destructive behaviors: the role of aversive responses to emotions. *J Contextual Behav Sci.* 2019;12:7-12.
16. Elison J, Garofalo C, Velotti P. Shame and

- aggression: theoretical considerations. *Aggress Violent Behav.* 2014;19(4):447-53.
17. Ferguson TJ, Eyre HL, Ashbaker M. Unwanted identities: a key variable in shame–anger links and gender differences in shame. *Sex Roles.* 2000;42(3):133-57.
 18. Wang L, Sang B. The effect of self-regulation of shame on teenagers' aggression. *Stud Psychol.* 2020;62(1):58-73.
 19. Nolen-Hoeksema S, Stice E, Wade E, Bohon C. Reciprocal relations between rumination and bulimic, substance abuse, and depressive symptoms in female adolescents. *J Abnorm Psychol.* 2007;116(1):198-207.
 20. Sukhodolsky DG, Golub A, Cromwell EN. Development and validation of the anger rumination scale. *Pers Individ Dif.* 2001;31(5):689-700.
 21. van Dijk WW, van Dillen LF, Rotteveel M, Seip EC. Looking into the crystal ball of our emotional lives: emotion regulation and the overestimation of future guilt and shame. *Cogn Emot.* 2017;31(3):616-24.
 22. Schoenleber M, Beltran E, Peters JR, Anestis MD. Association between shame aversion and ruminative retribution: evidence for moderation by externalization of blame and control. *Motiv Emot.* 2021;45(6):798-808.
 23. Leary MR, Tate EB, Adams CE, Allen AB, Hancock J. Self-compassion and reactions to unpleasant self-relevant events: the implications of treating oneself kindly. *J Pers Soc Psychol.* 2007;92(5):887-904.
 24. Gilbert P, McEwan K, Gibbons L, Chotai S, Duarte J, Matos M. Fears of compassion and happiness in relation to alexithymia, mindfulness, and self-criticism. *Psychol Psychother.* 2012;85(4):374-90.
 25. Heflin S. Attachment and shame-coping style: a relationship mediated by fear of compassion? [Master's thesis]. Kansas City: University of Missouri-Kansas City; 2015.
 26. Mehdipour F, Haji Alizadeh K, Seddigh SH. Body shame-based model using mindfulness and mediating role of self-compassion in patients with cancer. *Sadra Med J.* 2024;12(4):574-86. Persian.
 27. Whetsel T. Examining fears of compassion as a potential mediator between shame and anger [Master's thesis]. Kansas City: University of Missouri-Kansas City; 2017.
 28. Barry CT, Loflin DC, Doucette H. Adolescent self-compassion: associations with narcissism, self-esteem, aggression, and internalizing symptoms in at-risk males. *Pers Individ Dif.* 2015;77:118-23.
 29. Damavandian A, Golshani F, Saffarinia M, Baghdasarians A. Effectiveness of compassion-focused therapy on aggression, self-harm behaviors, and emotional self-regulation in delinquent adolescents. *J Psychol Sci.* 2022;21(112):797-818. Persian.
 30. Kirby JN, Day J, Sagar V. The 'flow' of compassion: a meta-analysis of the fears of compassion scales and psychological functioning. *Clin Psychol Rev.* 2019;70:26-39.
 31. Barclay D. The partial least squares (PLS) approach to causal modeling: personal computer adoption and use as an illustration. Berlin: Walter de Gruyter; 1995.
 32. Rosellini AJ, Brown TA. The Multidimensional Emotional Disorder Inventory (MEDI): assessing transdiagnostic dimensions to validate a profile approach to emotional disorder classification. *Psychol Assess.* 2019;31(1):59-72.
 33. Goss K, Gilbert P, Allan S. An exploration of shame measures—I: the other as shamer scale. *Pers Individ Dif.* 1994;17(5):713-7.
 34. Matos M, Pinto-Gouveia J, Gilbert P, Duarte C, Figueiredo C. The Other As Shamer Scale–2: development and validation of a short version of a measure of external shame. *Pers Individ Dif.* 2015;74:6-11.
 35. Saggino A, Carlucci L, Sergi MR, D'Ambrosio I, Fairfield B, Cera N, et al. A validation study of the psychometric properties of the Other as Shamer Scale–2. *Sage Open.* 2017;7(2):2158244017704241.
 36. Andrews B, Qian M, Valentine JD. Predicting depressive symptoms with a new measure of shame: the Experience of Shame Scale. *Br J Clin Psychol.* 2002;41(Pt 1):29-42.
 37. Schoenleber M, Berenbaum H. Shame aversion and shame-proneness in Cluster C personality disorders. *J Abnorm Psychol.* 2010;119(1):197-205.
 38. Gilbert P, McEwan K, Matos M, Ravis A. Fears of compassion: development of three self-report measures. *Psychol Psychother.* 2011;84(3):239-55.
 39. Sajadian M, Younesi SJ, Jafari P, Azkhosh M, Yarandi RB, Kordbagheri M. Shame, fear of compassion, self-criticism, and self-reassurance mediate the effect of early life events on emotional disorders among

- male prisoners: a structural equation modeling analysis. *Acta Psychol (Amst)*. 2024;242:104116.
40. Buss AH, Perry M. The aggression questionnaire. *J Pers Soc Psychol*. 1992;63(3):452-9.
41. Samani S. Study of reliability and validity of the Buss and Perry's aggression questionnaire. *J Psychol Sci*. 2008;13(4):359-65. Persian.
42. Besharat MA. Factorial and cross-cultural validity of a Farsi version of the Anger Rumination Scale. *Psychol Rep*. 2011;108(1):317-28. Persian.